

SOHVI KANGASLUOMA

SITTEN PURJEHDIMME POHJOISEEN

Merkintöjä arktisilta meriltä

A T E N A

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.
Text and data mining prohibited.

© Sohvi Kangasluoma ja Atena / Kustannusosakeyhtiö Otava 2026

Valokuvat: Juho Karhu

Kartat: Ari Suramo

Jyväskylä

Tekstin- ja tiedonloughinta kielletty.

ISBN 978-951-1-48749-4

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2026

Sisällys

Prologi

7

Kompassin nuoli osoittaa aina pohjoiseen

9

I

Alaska

~ lumi ~

25

II

Luoteisväylä

~ vesi ~

103

III

Kalaallit Nunaat

~ jää ~

207

Kiitokset

299

Lähteet ja viitteet

201

Prologi

Marraskuu 2024

Maligiaq

66°57'46" N, 52°30'15" W

Kalaallit Nunaat

Minun olisi pitänyt tietää tämä jo: jäähän ei voi luottaa.

Jään raastava, hankaava ääni painaa runkoa vasten, kun vene heilahtelee tuulen voimasta ja osuu kovan mutta huokoisen jääpeitteen reunaan aina uudestaan ja uudestaan.

Vuorokauden ajan tuuli uiveltaa veneemme kylkeen, kovimmillaan lähes kuudenkymmenen solmun nopeudella ja työntää valtavaa jäämassaa, jossa olemme kiinni. Emme voi tehdä mitään – emme pääsisi jäälohkareiden keskeltä minnekään emmekä voisi enää laskea ankkuria, koska jäät veisivät sen. Ajelehdimme hitaasti, vailla kontrollia.

Jääkerroksen alla meri hengittää raskaasti. Se pyrkii löytämään oman paikkansa pitkän talven varalle, luopumaan kesän vapaudesta.

Päivä napapiirin pohjoispuolella on lyhyt: valoisaa aikaa on vain joitain tunteja. Ajaudumme koko ajan lähemmäs vuonon pohjukkaa, jonne on vielä onneksi muutama merimaili matkaa.

Olemme liian hermostuneita tehdäksemme mitään koko päivänä. Päivä kuluu tuulta ja jäätä seuratessa, vaikka yritämme ajatella muuta. Tavarat liukuvat salongin pöydällä tuulen heilutellessa venettä. Juho yrittää tehdä töitä, mutta on liian jännittynyt keskittyäkseen. Nova ei suostu menemään kannelle pissalle, tuulee lii-

kaa. Tarkkailemme sijaintiamme ja sen muutosta veneen näytöltä jatkuvasti.

Hengähdän helpotuksesta tuulen voiman viimein laantuessa, mutta kuulen sinnikkään tuulen taas keräävän voimiaan jossain kaukana. Se hiipii voimalla työntämään venettämme ja jäätä taas hieman eteenpäin.

Olemme olleet veneellä kaikenlaisissa myrskyissä, niin ankkurissa, merillä kuin laiturissakin. Myrsky jäissä, jotka eivät ole vielä tarpeeksi vahvat kantamaan meitä tai pitämään venettä aloillaan, mutta eivät myöskään niin ohuet, että pääsisimme niiden läpi pois, on kuitenkin erilaista.

Olimmeko unohtaneet jään voiman?

Kompassin nuoli osoittaa aina pohjoiseen

Meri ja jää ovat toimineet taustanauhana elämäni eri vaiheissa. Toisin kuin hylkeenpoikaset, en ole syntynyt jäällä, mutta olen vuosien kuluessa oppinut tarvitsemaan sitä elääkseni. Vesi, eri olo-
muodoissaan, muovaa terävän, kulmikkaan kiven sileäksi, kunhan sille vain antaa tarpeeksi aikaa; jää on muovannut kokonaisten mantereiden geologian ja esihistorian.

Meri on uskomattoman voimakas, mutta samalla hauras. Muis-
tan lapsuudesta kesäiset, ikuiselta sunnuntailta tuntuvat päivät meren rannalla. Vesi liplatti kallionkoloissa ja auringon pilke loi kimaltavia kuvioita meren kanteen. Söimme siskoni kanssa eväitä ja luimme kirjoja. Erään kirjan lausahdus siitä, että tiedämme enemmän avaruudesta kuin merestä, jäi vaivaamaan minua. Lapsen näkökulmasta avaruus oli jotain, joka oli olemassa vain tieteiselokuvissa, kun taas meri oli tässä ja nyt. Miten emme voi ymmärtää läheistä ystäväämme?

Kun olin pieni, en juurikaan nauttinut ulkona olemisesta. Löysin kirjojen maailman mennessäni kouluun, ja sen jälkeen minua piti maanitella poistumaan sisältä sohvan nurkasta. Olin silmälasipäinen, melko ujo hontelo lapsi. Parasta mitä tiesin, oli käper-
tyä pehmoisen sohvan kainaloon viltin alle, kirjan kanssa. Viher-
vaaran Anna, *Kultaisen kompassin* Lyra ja Viisikon jäsenet olivat

rakkaimpia ystäviäni. Pidin kuitenkin aina merestä – sekä talvesta. Vasta satanut puhdas lumi teki peltomaisemasta kauniin ja pehmeän ja toi iloa koulun pulkkamäkeen. Merijää tuntui kutkuttavasti jatkuvan äärettömyyksiin (tai ainakin Ruotsiin).

Elämä 1990- ja 2000-luvun pienehkössä suomalaiskaupungissa oli hyvää ja tavallista. Koulujen jälkeen halusin kuitenkin pois, nähdä muutakin kuin oman kaupunkini kadut. Talvi ja lumi saivat minut opiskelemaan Rovaniemelle, joka kotikaupungistani Kokkolasta katsottuna oli tarpeeksi kaukana, mutta kuitenkin junan ulottuvissa. En ollut vielä täysin vakuuttunut oppiainevalinnastani: kansainvälisen politiikan peruskurssien teoreettiset käsitteet ja 1500-luvulla kirjoitetut poliittisen filosofian klassikot olivat kiinnostavia, mutta eivät herättäneet minussa juurikaan intohimoa. Lapin yliopistossa pohjoisuus ja arktisuus olivat 2010-luvulla kuitenkin asioita, joihin ei voinut olla törmäämättä. Kun eräänä päivänä alkoi kurssi arktisesta ympäristöpolitiikasta, tiesin heti, että tämä on minun juttuni.

Arktis, pohjoinen, napapiiri, on vuosisatojen ajan ollut ihmisten jatkuvan kiinnostuksen kohde. Mikä, tai ennen kaikkea mitä, arktinen alue on? Voidaanko edes puhua yhdestä Arktiksesta, kun pohjoisia kansoja, kasveja, eläimiä, jään ilmentymiä, merieliöstöä ja kansallisvaltioita on monia, historioista ja tarinoista puhumattakaan?

Näkökulma määrittää sen, miten maailmaa katsotaan. Vuosisatojen ajan pohjoinen on edustanut etelästä tuleville vaaraa, tuntematonta ja jotain, joka *valloitetaan*. Pohjoisessa asuville, ihmisille ja muille elollisille, kylmä ja erilaisten vuodenaikojen valkeaa maa taas on koti. Poliitikantutkija Joonas Vola huomauttaakin, että koko Arktis-sana, kreikan karhua tarkoittavasta sanasta johdettu nimi, on annettu alueelle ulkoapäin: se ei ole alueen oma määritelmä itsestään.¹ Kun käytämme nimeä Arktis, luomme tunteen etäisyydestä ja ulkopuolisuudesta – riippumatta siitä millä leveyspiireillä puhumme. Kolonialismin narratiivit muokkaavat

yhä edelleen sitä, kuinka me ymmärrämme pohjoisen: pohjoisia alueita hallitaan etelän pääkaupungeista, meriympäristö ymmärretään pääsääntöisesti tilana ihmisten toiminnalle, pohjoisen alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeutta haastetaan jatkuvasti ja pohjoinen luonto nähdään ensisijaisesti resurssiaittana.

Arktisella alueella itsessään ei ole »yksittäistä merkitystä, ei yksittäistä, paikannettavaa paikkaa», kirjoittaa maantieteilijä Ingrid Medby.² Arktinen on häilyvä, muuttuva käsite, joka viittaa planeettamme pohjoisosiin ja jota siihen liittyvät mielikuvat muokkaavat. Arktiselle alueelle ei ole olemassa yhtä selkeää määritelmää sen enempää akateemisissa piireissä kuin esimerkiksi Arktisen neuvoston alaisissa työryhmissä.³ Usein arktiseen alueeseen viitataan konservatiivisesti ja mielikuvituksettomasti pohjoisen leveyspiirin 66°30' – napapiirin – yläpuolella olevana alueena ja sillä tarkoitetaan niitä maita, jotka sijaitsevat tällä alueella. Näin määriteltynä se koostuu kahdeksasta Arktisen neuvoston jäsenvaltiosta: Venäjästä, Norjasta, Suomesta, Ruotsista, Tanskasta (Grönlannin kautta), Islannista, Kanadasta ja Yhdysvalloista. Arktinen alue voitaisiin kuitenkin määritellä myös näillä leveysasteilla sijaitsevien alkuperäiskansojen kotialueiden kuten Saamenmaan ja Inuit Nunangatin kautta, eri kasvillisuusvyöhykkeiden kautta tai alueiden keskilämpötilojen mukaan.

Arktiksia on kuitenkin monta. Tässäkin kirjassa siirryn paikallisesta globaaliin, planktonista planeettaan, tutkimuksesta kuvitelmiin.

Viime aikoina perinteiset, »kovat» aiheet ovat tehneet ryminnällä paluun niin tutkimuksen kuin politiikankin tasolla: turvallisuuteen, geopolitiikkaan ja taloudelliseen kehitykseen liittyvät teemat ovat vahvasti läsnä Arktista koskevissa puheissa. Geopolitiikan kiemuroiden vuoksi sekä valtiot että media kiinnittävät yhä enemmän huomiota arktiseen alueeseen. Venäjän aggressio, sotilaallisen läsnäolon lisääntyminen, Jäämeren mannerjalustavaateet, pohjoisen luonnonvarat, Naton laajentuminen, arktisen

yhteistyön tulevaisuus, kalastuskiintiöt, merenpohjan kaivannais-teollisuus ja viimeisimpänä Trumpin lisääntyneet uhkailut Grön-lannin haltuunotosta ovat teemoja, jotka vaikuttavat niin ihmisten kuin muiden elollisten elämään pohjoisilla alueilla ja jotka tulevat yhä kasvattamaan merkitystään tulevaisuudessa.

Kun puhutaan yhä enemmän arktisesta alueesta suurvaltojen pelikenttänä, on tärkeää miettiä, *mikä* se pelikenttä oikeastaan on, ja *miksi* juuri arktinen alue. Pohjoisten alueiden maantieteellinen sijainti esimerkiksi sotilaallisessa mielessä on yksi syy, kiinnostus luonnonvaroihin toinen. Kaikkea pohjoista määrittävät kuitenkin ympäristökysymykset. Ilmastomuutos vaikuttaa arktiseen alueeseen neljä kertaa voimakkaammin kuin muuhun maailmaan.⁴ Moni yhä enemmän huomiota saava geopolitiikan kysymys onkin kytköksissä ilmastomuutokseen ja sen takia sulavaan merijäähän.

Jään valta napa-alueilla on kiistaton. Merijää ja jäätiköt muovaavat sekä fyysistä maisemaa että mielikuvia siitä, miltä pohjoinen näyttää, miltä se tuoksuu, miltä se kuulostaa – miltä pohjoinen *tuntuu*. Jää on aina muutoksessa, välitilassa. Jää ei ole vettä muttei maatakaan, se uhmaa kategorioita. Ilmastomuutoksen myötä sulava merijää on kuitenkin ahdingossa, jään olemassaoloa haastetaan monelta suunnalta. Samalla tämä ihmisen aiheuttama jään tragedia vaikuttaa syvien raijojensa kautta lähes kaikkeen maapallomme elämään, eikä vähiten pohjosiin yhteiskuntiin. Pohjoisessa merijään katoaminen on yksi näkyvimmistä esimerkeistä ihmisen aiheuttaman väkivallan materiaalisista ulottuvuuksista.⁵

Tapasin Juhon ensimmäisen kerran marraskuun viimeisenä päivänä. Olin 27-vuotias ja olin muuttanut vasta hiljattain Helsinkiin. Opintoni olivat loppusuoralla, ja ajattelin Helsingin olevan luonteva seuraava askel maisterille. Ensimmäisten treffiemme

jälkeen Juho kysyi, lähdenkö hänen kanssaan noin viikon kestäville itsenäisyyspäivän purjehdukselle. Viimeistelin graduani arktisesta ilmastopolitiikasta, joten minulla oli aikaa, ja olin jo melko ihastunut. Ajattelin, että miksi ei. Poika vaikutti luotettavalta, ja yhdessäolomme oli alusta asti helppoa ja luontevaa. En ymmärtänyt veneistä, saatikka purjeveneistä, tuolloin mitään. Jos olisin tiennyt enemmän, purjehduksen ajankohta olisi voinut huolestuttaa – joulukuussa purjehtimaan Suomessa? Juhon vene oli Merihaan venekerhon ainoa vielä vedessä oleva vene. Vettä sen vesitankkeihin piti hakea kanistereilla lähellä asuvilta ystäviltä, koska vesiletku oli jo suljettu jäätymisriskin takia.

Laitoin siskolleni viestin, että tiedoksesi: lähden kerran tapamani tyypin kanssa saaristoon purjehtimaan ja juhlimaan Suomen satavuotissyntymäpäiviä.

Juho oli asunut veneessään s/y Sylviassa jo joitain kesiä, pitkälle talveen saakka. Juho oli Kuhmosta kotoisin ja vietti siihen aikaan talvet Alpeilla laskemassa ja kesät veneessään. Hän oli purjehtinut kilpaa jo vuosien ajan. Ensipurjehduksellamme hän näytti, miten isopurje nostetaan, mitä kartan eri sävyt tarkoittavat ja miten köysi sidotaan knaapiin. Satoi lunta ja ilma oli pakkasen puolella. Olimme rantautumassa niin kuin Itämerellä rantaudutaan, ankkuri perässä ja keula kiinni kallioon, jossain päin Uuttamaata. Minun tehtäväni oli kavuta keulaportaista kalliolle ja pidellä köyden avulla keulaa kohti kalliota. Otin tehtäväni vakavasti ja lähdin reippaasti askeltamaan keulaportailta pitkin kalliota, kun tajusin, että kenkäni vain luistivat alaspäin kallion pintaa peittävällä näkymättömällä jäällä. Sain pidettyä portaista kiinni, mutta vajosin jäistä kallionpintaa pitkin navasta alaspäin veteen. Jotenkin onnistuin mönkimään takaisin kalliolle, mutta olin jo kastunut kokonaan. Hidas mutta väistämätön vajoaminen kohti hyistä vettä ei ollut uhkaava tilanne, lähinnä koominen. En edelleenkään tiedä, miten Juho onnistui kiinnittämään veneen yksin, mutta jotenkin hän kamposi minut sisätiloihin, laittoi kaikki lämmityslaitteet

täysille ja toi minulle makuupussin, kun olin riisuutunut märistä vaatteista.

Selvisin koettelemuksestani enkä ole sen koommin tippunut veneestä. Myös orastava suhteemme selvisi tästä talvipurjehduksesta, ja seuraavana kesänä lähdimme purjehtimaan Sylvialla kohti Pohjois-Norjaa.

Tuo alkutalvinen kohtaaminen muutti elämäni kulun monin tavoin.

En ollut ennen Juhon tapaamistakaan erityisen paikallaan pysyvä henkilö. Olin kaveripiirissäni se, joka »oli aina jossain». Olin kerennyt asua Aotearoassa (Uudessa-Seelannissa), Perussa, Espanjassa, Norjassa ja Venäjällä opiskellen, harjoitteluissa ja matkustaen. Saatan olla joissain asioissa melko ujo ja arka, mutta uusiin paikkoihin olen aina sopeutunut. Kun muutin Helsinkiin, ajattelin kuitenkin, että siellä pysyisin jonkin aikaa – kaipaasin juurtumista.

En pysynyt Helsingissä, mutta juuruihin ihmiseen, ensimmäistä kertaa kunnolla.

Vuodet ennen Alaskaan saapumista vietimme pohjoisilla merillä seilaten, Pohjois-Norjassa, Färsearilla ja Islannissa. Kaksi ihanaa vuotta Pohjois-Norjassa kului purjehtien läpi talvien. Tutkimme Sylvialla Norjan syrjäisiä vuonoja, piileskelimme myrskyiltä pikkuruisissa kalastajakylissä ja vietimme korona-ajat veneenkokoisessa maailmassa, johon mahtui vain me kaksi. Purjehdimme myös Huippuvuorille, missä aurinko ei laskenut ollenkaan. Näin ensimmäisen mereen laskeutuvan jäätikköni, ihastelimme saarten karua luontoa harvakseltaan koristavia kukkia ja kannoimme toisen maailmansodan aikaista Mauser-kivääriä jääkarhujen varalta. Tuohon maailman aikaan saimme tutkia vielä rauhassa myös venäläistä Pyramidenin kaivossiirtokuntakaupunkia.

Valmistuttuani maisteriksi aloin tehdä Helsingin yliopiston Aleksanteri-instituutissa väitöskirjaa osana projektia, joka käsiteli arktisten alueiden kestävyyskysymyksiä. Keskityin erityisesti

Norjan ja Venäjän pohjoisiin alueisiin, ja Norjassa tein paikallisten ihmisten haastatteluja veneeltä käsin paikoissa, joissa pysähtelimme. Asuin puolittain Helsingissä, puolittain veneessä. Juho eli veneessään koko ajan tehden kääntäjän-töitään milloin mistäkin vuononpohjukasta. Suhteemme ensimmäiset vuodet tapasimmekin toisiamme aina noin kuukauden mittaisissa pätkissä, välillä Norjassa ja välillä Suomessa, saaden ja antaen toisistamme vain parhaat palat.

Sitten minäkin muutin veneeseen kokoaikaisesti. Tuntui typerältä maksaa asunnosta, jossa hädin tuskin olin, joten joidenkin vuosien jälkeen päätimme uskoa sekä meihin sekä tulevaisuuteemme pohjoisilla vesillä, ja halusimme ostaa yhdessä alumiinisen purjevene. Norjassa vietettyjen vuosien jälkeen tiesimme, että noille koordinaateille alumiinivenettä ei varsinaisesti tarvita, mutta tulevaisuuden suunnitelmissamme siinsi jotain muuta: halusimme viettää talven Kalaallit Nunaatissa eli Grönlannissa vene jäätyneenä jäähän.

Joidenkin vuosien osittaisen merillä olon jälkeen en kokenut vielä olevani mestaripurjehtija, mutta aloin hahmottaa tuulen ja purjeiden välisen kanssakäymisen säännöt. Merillä ollessa elämä on yksinkertaista, kun sää määrittelee päivän vaihtoehdot.

Suhteeni mereen syventyi hiljalleen. Vaikka olen kotoisin Perämeren rannikolta, en ollut juuri veneillyt tai muuten viettänyt aikaa merellä. Toki kalliorannat, talvinen jääpeite ja syväsataman toiminta ovat suuri osa elämää Kokkolassa. Muistan, kun pienenä serkkuni oli käymässä Etelä-Pohjanmaalta luonamme ja sanoi, ettei ollut ikinä aiemmin nähnyt merta. Miten älyttömältä se minusta, rannikon kasvatista, tuntui, merihän on aina tuossa! Millainen

paikka voi olla sellainen, missä ei ole merta? Kokkolassa meri vain oli, eräänlaisena itsestäänselvyytenä. Lapsuuteni meri ei kuitenkaan päässyt ihoni alle niin kuin veneessä asuessa.

Veneessä asuessa ja purjehtiessa merestä tulee elämän kannalta yhtä oleellinen osanen kuin happi, jota hengitämme – siitä tulee parisuhteemme kolmas osapuoli. Meri tuottaa noin puolet maailman hapestasta, joten en pahastu sen tunkeutumisesta suhteeseemme. Elämä veneessä on elämistä luonnon ehdoilla ja meren asettamien rajojen sisäpuolella. Maan ja meren välinen raja hämärtyy ja siitä tulee epäselvä. Joskus mietin, olemmeko muuttumassa kokonaan vesiolennoiksi.

Moderni yhteiskuntamme on kuitenkin rikkonut merien rajoja: merien lämpeneminen, jääpeitteen pieneneminen, merien happamoituminen sekä hapen väheneminen merestä ovat valtavia, ekosysteemiä ravisuttavia ihmisen aikaansaannoksia, jotka vaarantavat kaiken elollisen.

Kun käsittelemme merta ja vettä esimerkiksi yhteiskuntatieteellisestä tutkimuksesta käsin, meri nähdään usein välineenä ja hallinnan kohteena. Kartalle piirretyt rajat kuvaavat valtioiden rajaturvallisuutta sekä oikeuksia merien resursseihin, eikä vedellä itsellään nähdä olevan juuri toimijuutta tai itseisarvoa. Meri käsitetään staattisena tilana kaukana jossain: näkökulma joka ei huomioi meren ja sen moninaisten asukkaiden kytkeytymistä kaikkeen elämään planeetallamme.⁶ Meren jatkuva voima ja kyky muuttaa muotoaan kuitenkin haastaa ihmisen itselleen kuvittelemaa valta-asetelmaa.

En vielä tiennyt, kuinka oleellinen osa elämäni meren olomuodoista kiehtovimmalla, jäällä, tulisi minulle vielä olemaan.

Myimme Juhon vanhan veneen Sylvian ruotsalais-suomalaiselle pariskunnalle, joka työskenteli sirkuksessa. Uuden veneen etsinnän lomassa päädyimme purjehtimaan ja asuttamaan ystäviemme venettä vuoden ajan. Purjehdimme Norjasta Islantiin, lasketelimme vuorenrinteitä ja kalastimme turskaa. Eräänä tiistai-iltana

Islannissa Juho sai hyvin lyhytsanaisen sähköpostin, jossa luki vain: *I know this gentleman who's selling an aluminum sailboat, around 45 feet. Best, Arne.*

Juho oli maininnut YouTube-videollaan, että etsimme alumiini-venettä. Viestissä ei ollut tarkempia tietoja siitä, millainen vene oli kyseessä tai minkä hintainen se olisi. Olimme kuitenkin etsineet venettä jo niin pitkään, että tartuimme pieneenkin mahdollisuuteen ja kysyimme lisätietoja.

Kyseessä oli Euroopassa arvostetun Garcia-telakan valmistama alumiininen purjevene. Veneen edellinen omistaja oli ostanut paatin viisitoista vuotta aikaisemmin ja nostanut sen maihin. Tarkoitus oli ollut kunnostaa vene, mutta elämä oli tullut hänen ja veneen väliin. Nyt vene oli ollut maalla Kaliforniassa, tarkemmin sanottuna Napassa, viisitoista vuotta sammaloituen ja odotellen kohtaloaan.

Vene Amerikasta, etenkin länsirannikolta, ei kuulunut suunnitelmiiimme. Yhdysvalloissa sijaitsevasta veneestä pyydettiin kuitenkin huomattavasti vähemmän kuin mitä vastaava vene Euroopassa maksaisi. Koska venettä ei ollut käytetty pitkään aikaan, totesimme tarkastuskäynnillämme, että uusittavaa ja korjattavaa olisi paljon. Mutta runko oli hyvä ja sisusta oli säilynyt kuivana. Muokkausten jälkeen vene olisi täydellinen arktista unelmaamme varten. Tässä oli meidän loppuelämäme vene, ja ennen kaikkea koti.

Veneen maantieteellinen sijainti Pohjois-Amerikan länsipuolella toi aivan uusia mahdollisuuksia ja päätöksiä. Kaliforniasta voisimme palata Eurooppaan joko etelän kautta Panaman kanavan läpi ja Atlantin yli, tai pohjoisia merireittejä pitkin. Valinta oli helppo. Unelmamme Grönlannista eli edelleen vahvana, minkä lisäksi veneen sijainnin vuoksi matkallemme osuisi uusi, kutkuttava tavoite: Alaska sekä Luoteisväylän purjehdus.

Maailmankartta näyttäytyy hyvin erilaisena, kun vihreän sijaan kotisi onkin sininen. Kun junalla, jalkaisin tai autolla kuljettaessa kartoista katsotaan teitä, polkuja, kaupunkeja, korkeuseroja ja jokia, veneestä käsin merkityksellisimpiä ovat kartan syvänsiniset ja vaaleansiniset alueet, karit, matalikot, lahdenpoukammat ja aava meri.

Kun purjehtii Kaliforniasta Suomeen pohjoisen kautta, matka on pitkä. Ensin reitti kulkee läpi koillisen Tyynenmeren mukaillen läntisen Pohjois-Amerikan rantoja kuukausien ajan, sitten se ylittää pahamaineisen Alaskanlahden ja kiertää Alaskan niemimaan ja Aleuttien saaret. Siellä vastaan tulee Alaskaa ja Venäjää erottava Beringinmeren vesimassa, jonka halki matka jatkuu kohti Alaskan ja Kanadan pohjoisosien yläpuolella kulkevaa myyttistä Luoteisväylää. Luoteisväylä, jään niin salliessa, saattelee veneen aina Atlantin puolelle Baffininlahdelle, jonka ylityksen jälkeen edessä siintää Grönlanti. Grönlannin kiertämisen jälkeen edessä ovat jo tutut Pohjois-Atlantin vedet Islannin ja Färsaarten saarikeitteen, Norja rannikkoineen ja viimein Tanskan salmien takana siintävä Itämeri.

Pohjoisilla merillä on purjehdittu vuosisatoja, mutta moni asia on muuttunut. Jääpeite on pienentynyt, äärimmäiset sääilmiöt yleistyneet ja navigointiteknologia parantunut. Emme kuvittele olevamme moderneja löytöretkeilijöitä – pohjoinen ei kaipaa enää yhtäkään »löytäjää», ja sen paikallisyhteisöt ja ekosysteemit pärjäävät vallan mainiosti ilman meitä, veneongelmiamme tai tätä kirjaa. Lähdemme matkaan uteliaina ja nöyrinä, täysin itsekkäiden motiivien siivittiminä: lumihuippuiset vuoret, pohjoinen kulttuurin ja avara meri kiinnostavat meitä, kuten ne ovat kiinnostaneet lukuisia matkailijoita ennen meitäkin.

Idea arktisesta alueesta onkin ehkä ennen kaikkea unelma, joka ihmisten toimien vuoksi on muuttumassa. Kirjassaan *North to the Night* purjehtija ja kirjailija Alvah Simon kirjoittaa, että hänen sisäinen kompassinsa on aina näyttänyt pohjoiseen. Kuten muutto-

linnut suuntaavat vuosi vuoden jälkeen takaisin pohjoiseen, myös minun ja Juhon elämä ja valinnat ovat johdattaneet meitä yhä pohjoisempaan. Alumiinivene Kaliforniassa olisi meidän väylämme unelmaan pohjoisesta.

Lensimme toukokuussa 2022 Islannista, silloisesta kodistamme ja asuttamastamme Arktika-veneestä, kahdeksan laukun ja lukuisten nyssäköiden kanssa San Franciscoon ja aloitimme korjausurakan. Vene oli seisonut telakalla viisitoista vuotta, ja siltä se näyttikin. Isopurjeesta oli tullut lintujen viihtyisä koti: korjasimme purjepeitteen alta kolme roskasäkillistä vanhoja linnunpesiä. Moottoria ei ollut käynnistetty vuosikymmeneen. Runkoa peittivät sammal ja moskat. Tiesimme, että edessä olisi iso projekti. Sen lisäksi, että viidentoista vuoden hylkäämisen jäljet täytyisi korjata, vene pitäisi varustaa ja valmistaa pohjoisia vesiä varten.

Kun olimme saapuneet Kaliforniaan »uuden» veneemme luokse, teimme muistilappuseinän tehtävistä asioista. Lista oli pitkä ja sisälsi muun muassa koko rikin – mastoa paikallaan pitävien vaijereiden ja köysien – uusimisen, sähköjen uudelleentekemisen, hitsauksen valmistelun, moottorin läpikäymisen, ikkunoiden ja luukkujen uusimisen ja vesirajan alapuolisen rungon hiomisen ja maalauksen. Eivätkä työt varmasti loppuisi näihin, sen olimme jo veneenomistajina oppineet.

Telakka oli pieni, melko republikaaninen kehto keskellä demokraattista Kaliforniaa. Kaikilla oli valtava lava-auto, jolla ajettiin sadan metrin matkaa telakan sisälläkin, lippalakki päässä ja kädet öljyssä. Naisten vessa oli aina vapaana. Muusta maailmasta muistuttivat satunnaiset savupilvet, jotka nousivat jonkin matkan päässä olevista maastopaloista, sekä viinirypäleiden kerääjien valtavat valotaulut yössä. Muuten telakka ja kesämme siellä olivat oma kuplansa.

Telakkaelämä ei sinänsä ollut meille uutta. Vuosien saatossa olemme olleet esimerkiksi kuusi viikkoa jumissa joulukuisessa pikkukylässä Byxelkrokissa Öölannissa, jossa ainoan paikallisen mekaanikon kanssa yritimme korjata veneemme moottoria ja saada siihen osia ennen kuin Itämeri jäätyisi, viettäneet kolme kuukautta valtavien kalastuslaivojen seassa telakalla Tórshavnissa Färsearilla, ja odotelleet yhden kokonaisen talven telakkahalliin pääsyä Siglufjörðurissa, Islannissa. Pohjoismaiden telakat ja niiden koko, etenkin talvisin, ovat kuitenkin aivan erilaisia verrattuna Kalifornian monen sadan veneen telakkaekosysteemiin.

Yhdysvaltojen länsirannikko tunnetaan pohjoistuulestaan ja kuukuisista talvimyrskyistään. Siksi meillä oli uudelle veneelle tarkka aikataulu: meidän täytyisi päästä Alaskaan ennen talven myräköitä. Käytännössä tämä siis tarkoitti, että meidän pitäisi olla vesillä viimeistään syyskuussa. Tämä jätti meille hieman yli neljä kuukautta toteuttaa projekti. Jälkiviisaana voi todeta, että ehkä aikataulun uudelleen miettiminen olisi voinut tehdä kesästä nauittavamman.

Ensimmäiset kuukaudet tuntuivat siltä, ettei mikään etene – vaikka teimme päivät pitkät asioita, mikään ei tuntunut valmistuvan. Yksinkertaiselta vaikuttavat asiat eivät ikinä ole yksinkertaisia, se meidän olisi pitänyt jo veneistä tietää. Joidenkin kuukausien jälkeen pienet kokonaisuudet alkoivat kuitenkin valmistua.

Jossain vaiheessa, tarkemmin sanottuna noin kolmen kuukauden jälkeen, kaikki alkoi tökkiä. Aamulla ärsytti herätä, kun tiesi mitä päivä tuo tullessaan. Toisen naama ärsytti. Telakka ja kuumuus ärsyttivät. Koko vene ärsytti – tätäkö minä tosiaan elämäntäni tahdoin? Viimeiset viikot olimme pahalla tuulella, koitimme tehdä limittäin venetöitä sekä töitä, joista maksetaan, aivan kuin päivässä olisi loputon määrä tunteja, vaikka ei niitä ollut, edes tuolla Piilaakson kupeessa. Asiaa ei auttanut jatkuva stressi syksyn tulosta ja pohjoisen Tyynenmeren lähestyvistä myrskyistä.

Syyskuun lopussa valtava työmäärämme alkoi kuitenkin jo näkyä. Kun masto uusittuine vantteineen ja juoksevine rikeineen nostettiin ylös, veneestä tuli taas purjevene. Seinien ja lattian sisällä kiemurtelevat johtokaaokset uusittiin ja uudenkarkean sähköpaneelin sisusta näytti pohjoismaiseen, minimalismia ja järjestystä rakastavaan sieluun paremmin sopivalta. Jäisiä olosuhteita ajatellen hitsattiin umpeen kaikki läpiviennit, eli vesirajan alapuolella sijaitsevat vedentulolähteet, ja ainoaksi vedenlähteeksi jäi yksittäinen alumiiniputki. Hiottu ja maalattu pohja valmistautui tapamaan merien asukkaat. Peräsimen saimme telakkanaapureidemme avustuksella paikoilleen, moottorista vaihdettiin tarvittavat osat ja potkuriakseli oli siellä missä pitääkin. Pikkuhiljaa tavarakaaos niin veneen sisällä kuin sen ulkopuolella alkoi pienentyä ja löytää paikkansa.

Nimesimme veneemme Lumiksi asiaankuuluvin menoin: kaa-doimme nimen päälle sekä merelle tilkan halpaa vodkaa.

Kun viikko viikolta hyvästelimme merille takaisin pääseviä telakkanaapureitamme, mietimme, josko vihdoinkin olisimme seuraavat, jotka lähtevät. Sitten tuli meidän vuoromme. Lokakuun alussa vene laskettiin jokeen. Ajoimme moottorilla viidentoista mailin matkan San Franciscon lahdelta ja nostimme purjeet, alitimme Golden Gate -sillan ja käännyimme pohjoiseen.

Tuntui hyvältä olla vihdoinkin matkalla, merellä. Tuuli kutitti poskeani ja muistin, miten paljon nautintaan veden kanssa olemisesta. Varoitteluista huolimatta ensikosketuksemme Tyynenmereen oli lempeä: tuuli oli kevyt ja mainingit pieniä. Saimme aikaa totutella veneeseen ja meren liikkeeseen. Vene löysi rytminsä vuosien maalla olon jälkeen, ja me mukauduimme siihen.

Viisi päivää sulautui yhdeksi, auringon noustessa ja laskiessa, vahtivuorojen vaihtuessa. Juho oli elementissään. Rakastin katsoa

häntä tyytyväisenä ruorin takana, pitkän kesän ja kaikkien veneeseen laitettujen työtuntien jälkeen.

Uuteen veneeseen tutustuminen on kuin tuore parisuhde – jotta liitosta voi tulla pitkä ja onnellinen, ensisijaisen tärkeitä ovat kokeilu, kosketus, haju ja ennen kaikkea kuuntelu. Veneessä äänet, niin ulkoa kuin sisältä tulevat, ovat tärkeitä merkkejä, joita oppii vaistonvaraisesti kuuntelemaan ja ymmärtämään. Ulkoa tulevat kertovat niin aaltojen muodosta, tuulen liikkeistä kuin liian löysällä olevista falleista, purjeiden nostinköysistä. Sisältä tulevat taas pitää tietää, ja uusiin kannattaa usein suhtautua vakavasti. Kuuntelemalla meille on selvinnyt esimerkiksi potkuriakselin vuotaminen eli vedentulo veneeseen, moottorin hihnojen löysyys, ja nyt, ensipurjehduksellamme, nostokölin tukipalojen liian pieni koko. Kuuloaistin merkitystä vene-elämässä ei kannata väheksyä.

Ensurjehduksellamme purjehdimme noin viisisataa merimailia, neljä yötä ja viisi päivää, Astoriaan, Oregonin osavaltioon. Ensimmäinen merimatkamme päättyi telakalle, jossa meidän täytyi irrottaa nostokölimme ja korjata muutama asia liittyen siihen. Kun pääsimme takaisin veteen, puuhastelimme venetöiden parissa ja odottelimme satamassa sopivaa sääikkunaa ja pahamaineisen Columbiajoen suun rauhoittumista noin kuukauden päivät ennen kuin pääsimme jatkamaan matkaa. Kun mainingit asettuivat ja tuulet olivat suotuisat, kaikki meni paremmin kuin hyvin. Vene liukui noin seitsemän solmun keskivauhtia sivutuulen siivittämänä koko matkan Kanadaan saakka. Kuu valaisi pimeää yötä ja toi seuraa vahdissa olevalle. Ylitimme rajan sateisena tiistaina, Suomen itsenäisyyspäivänä, Neah Baysta Yhdysvaltojen puolelta Victoriaan Kanadaan. Kohtasimme ensimmäiset meressä ajelehtivat tukit, joista tulisi pitkäaikaisia seuralaisiamme Kanadan vesillä.

Valtioiden raja vaihtui Juan de Fuca -salmen puolella välissä. Paikalliset asukkaat, valaat, pyöriäiset ja muut merenelävät eivät välittäneet tuosta kartalle piirretystä viivasta, matkaamme seurasivat satunnaiset miekkavalaiden kaukaiset evät. Päästessämme

satamaan ja tullipisteelle täytyi meidän kuitenkin suorittaa tuo valtiokeskeisen maailman toimenpide, maahan kirjautuminen. Kaikki meni hyvin, tullia kiinnosti lähinnä omenamme. Saimme pitää ne.

Etenimme pikkuhiljaa kohti pohjoista Vancouverinsaaren suojassa kulkevaa saarten ja kapeikkojen sokkeloa pitkin. Noin kahden kuukauden purjehduksen, ensilumen, ankkuripaikkojen, joulunvieton ja söpöjen kylien jälkeen saavuimme kovassa itätuulella ja lumisateessa Ketchikaniin, Alaskaan.

Alaska oli meille jonkinlainen hieman myyttinen ja saavuttamaton kohde, josta olimme Kalifornian helteessä vain haaveilleet. Se on kaunisniminen kuriositeetti, eräänlainen outolintu Pohjois-Amerikan mantereella.

Alaskan ja Suomen tarinat nivoutuvat yhteen jännittävällä tavalla. Venäjä perusti 1700-luvulla ensimmäiset siirtokuntansa Alaskan, joka on lähimmillään vain noin neljäkymmenen merimailin päässä Beringinmeren toisella puolen. Suomella, osana Venäjän keisarikuntaa, oli roolinsa Alaskan historiassa. 1800-luvun puolivälissä Alaskassa hallitsi kahteen otteeseen suomalainen kuvernööri, ensin Arvid Adolf Etholén vuosina 1840–1845 ja sitten Johan Hampus Furuhielm 1859–1864.⁷ Vaikka Alaska myytiin, tunnetusti erittäin halvalla, Yhdysvalloille vuonna 1867, venäläisyys on vielä läsnä esimerkiksi merkittävän ortodoksiväestön kautta.

Lähestyessämme tuota pohjoista, tuntematonta osavaltiota on jollain tavoin lohdullista ajatella, että maamieheni ovat olleet täällä jo vuosisatoja sitten. Mitähän he miettivät lähestyessään uutta asuinpaikkaansa?

Jos he pärjäsivät, niin pärjäämme mekin.

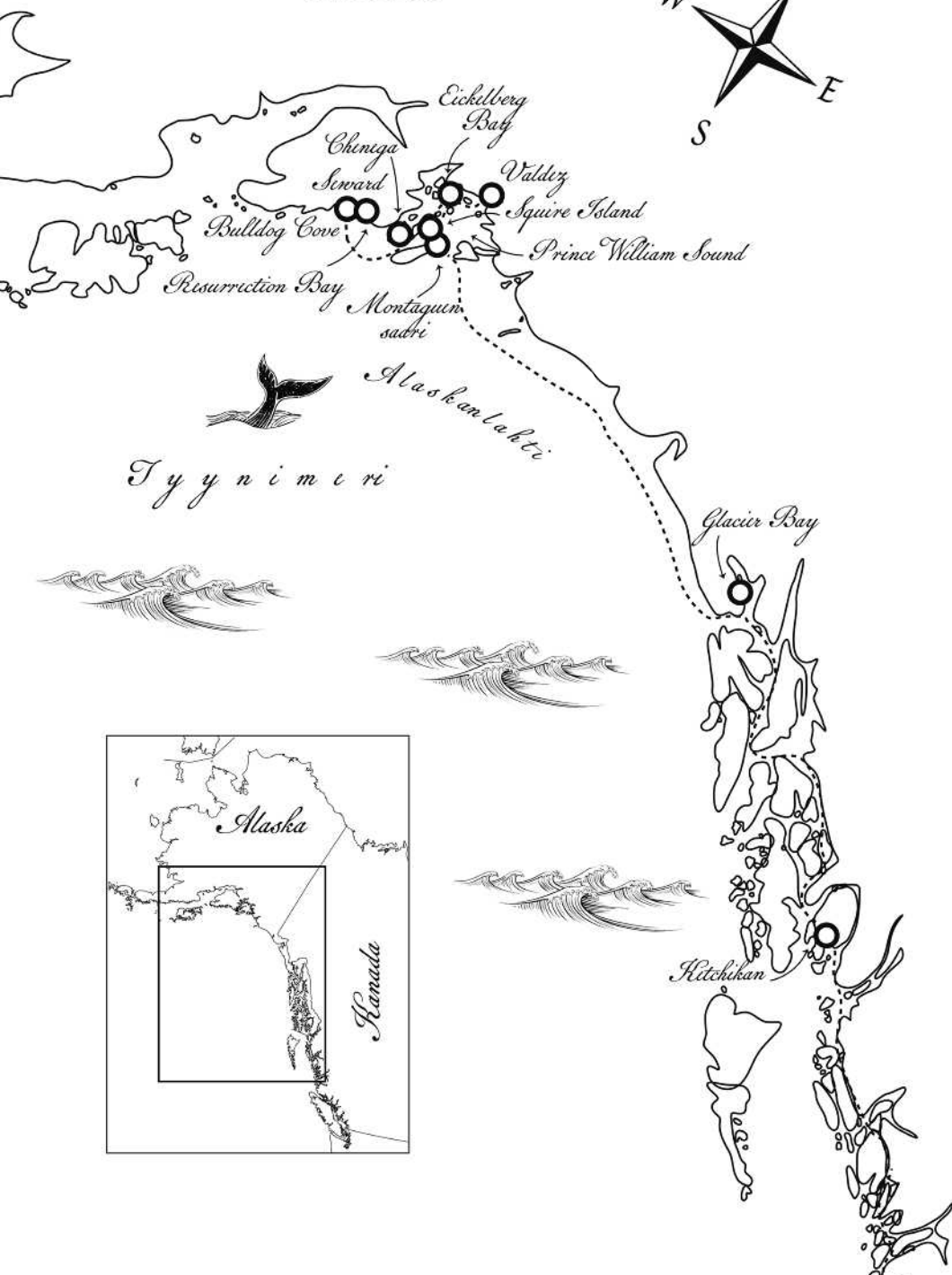
I

Alaska

~ lumi ~

Alaska

Maaliskuu 2023

Sundew Cove, Glacier Bay

Tlingitien kotiseutu

58°44'25" N, 136°29'43" W

Taivas näyttää kuplien läpi sumuiselta mutta kirkkaalta. Katselen näkymää kuplamuovilla eristetyin luukun läpi keulahytin makuusopistamme, lämpimän peiton alta. Herätyskelloni soi. Ajatus poistumisesta untuvapeiton alta kylmään kajuuttaan ei innosta. Vätysteltyäni tovin hengitän kerran syvään ja nousen nopein liikkein peiton alta. Vaihdan unikerrastoni päiväkerrastoon, vedän päälleni paksun, tummanvihreän villapaidan ja untuvahousut. Juho jää uinumaan suloisen näköisesti sänkyyn. Säädän kamiinan lämpöä korkeammalle ja menen ulos katsomaan miltä maailma tänään näyttää.

On laskuvesi, lumirajan alapuolelta paljastuu joidenkin metrien verran mutaista vuorovesivyöhykettä. Olemme ankkurissa suojaisessa poukamassa, ja aurinko lämmittää ihoani. Valkoiset vuoret ympäröivät maisemaa joka puolelta. Paikka, jossa meri ja maa kohtaavat, näyttää tänään erityisen kauniilta.

Merisaukko tarkkailee venettä joidenkin metrien päässä, kelluen selällään, kuten he usein tekevät, ja maiskutellen jotain makoisaa.⁸ Merisaukot näyttävät vanhoilta, sympaattisilta herrasmiehiltä, jotka lueskelevat sunnuntailehteä ja tarkkailevat naapurustoaan. Katselemme hetken toisiamme täyden hiljaisuuden vallitessa, uteliaisuuden pidätellessä molempia paikallaan. Ereh-